

Ана Б. ПЕЈАНОВИЋ*

ЛАЛИЋЕВА СВАДБА НА РУСКОМ ЈЕЗИКУ

Сажетак: У раду је извршена конфронтативна анализа романа *Свадба* Михаила Лалића и његовог превода на руски језик Татјане Вирте. На основу потпуне ексцерпције примјера оригинала романа и руских преводних кореспондената методама контрастивне, концептуалне и интерпретационе анализе представља се преводилачки поступак и примијењене технике и стратегије превођења.

Главни циљ је опис и анализа начина и проблема превођења лексичког и фразеолошког слоја поменутог Лалићевог дјела, са посебним освртом на оне језичке јединице које су значајне са лингвокултуролошког аспекта, а то је етнокултурно обиљежена лексика — *јединац* (син), *брајсџиво*, *нерошкиња*, *усићелица*, *вук* (метафорична употреба), *реалије*.

Кључне ријечи: *безеквивалентна лексика, реалије, етнокултурно обиљежена лексика, његови еквиваленти, аналоги, буквалан његов, дослован његов, нулти његов*

1. Когнитивни приступ изучавању језичких појава унио је новине прије свега у оне науке које у свом фокусу имају интерјезичку и интеркултурну комуникацију. Савремена транслатологија и лингвокултурологија спадају у науке од којих се свака са свога аспекта и са својим циљевима баве узајамним односом језика, културе и човјека. Незаобилазан предмет проучавања обје науке представља и књижевно дјело и његов превод на страни језик јер они могу послужити као примјер интерјезичке и интеркултурне комуникације.

2. Цјелокупно Лалићево дјело и конкретно роман *Свадба* представљају веома захвалну грађу за лингвокултуролошка истраживања из неколика разлога: (1) оно се наслања на усмено народно стваралаштво [о томе у Ивановић 1976] и Његошево дјело, а то су прецедентни текстови наше културе; (2) прожето је митским и архетипским, у ње-

---

* Ана Пејановић, ванредни професор Универзитета Црне Горе

му се одражавају традиција и менталитет народа; (3) пише идиолект обилује језичким јединицама на основу којих се може реконструисати језичка слика свијета — фразеолошке јединице, паремије, прецедентни изрази (крилатеме), реалије и безеквивалентна лексика, етнокултурно обиљежена лексика; (4) преведено је на двадесет три страна језика, што га ставља на списак најпревођенијих писаца са наших простора заједно са Његошем. Са становишта транслатологије његово дјело постаје значајна грађа за испитивање не само проблема теорије и праксе превођења пара конкретних језика већ и за реконструкцију језичке слике свијета. О националном колориту изорника са аспекта теорије превођења на грађи Лалићевог романа *Хајка* први је писао Радмило Маројевић [Маројевић 1979, Маројевић 1980].

3. Важан аспект у проучавању лингвокултурологије представљају реалије и безеквивалентна лексика. О овој врсти лексике и њеној класификацији у руском језику писали су Верешчагин и Костомаров у више наврата [Верешчагин, Костомаров 1990, Верешчагин, Костомаров 2005].

3.0. Јасан критеријум разграничења *реалија* и *безеквивалентне лексике* одредили су још С. Влахов и С. Флорин [о томе у Влахов, Флорин 1986]. Када је нека ријеч реалија она је то увијек без обзира на то о којем је језику као преводном ријеч. С друге стране, о безеквивалентној лексици може се говорити само у оквиру пара одређених језика. То значи да је број реалија неког језика стабилан, независно од језика превода, док је списак безеквивалентне лексике за различите парове језика другачији. Превођење реалија спада у један од компликованијих проблема с обзиром на чињеницу да оне одражавају специфичне особине народа, оно по чему се он разликује од других. Као ријечи које именују предмете и појаве свакодневице, културе, историјске епохе, друштвеног уређења, реалије се дијеле на географске, етнографске и друштвено-политичке.

3.1. Најчешћи уобичајени начин превођења *географских реалија* је транскрипција или транслитерација. Лалићева *Свадба* обилује примјерима ових поступака: скоро сви антропоними, топоними, микро-топоними, хидроними, ороними преведени су или поступком транскрипције (*Джогаз, Джуришич, Райо, Таджџ, Йован, Илия, Биело-Поле, Елин-Дуб, Ветарник, Мала-Риека, Лиева-Риека, Пелев-Брег, Мойковац*) или транслитерације (*Колашин, Подјорица, Пива, Тара, Лим, Морача, Плав, Беране, Полимле, Бисџирица*). У неким случајевима преводилац користи превод који узима у обзир значење ријечи, као у случају назива зе-

мље који је у руском језику ушао у употребу одавно: *Црна Гора — Черногория*.

3.2. У преношењу *еџноџрафских реалија* често се прибјегава опису, али није риједак ни дословни превод којему је скоро исључиво прибјежавала Татјана Вирта у свом преводилачком поступку. Претпостављамо да је на тај начин жељела да сачува и пренесе локални колорит који се директно одражава и кроз ову лексику, обилно посвједочену у роману *Свадба*. Тако су и традиционални одјевни предмети и обућа — *ојанци, џамадан*, храна и пиће — *ракија, шљивовица, џршуџа* или наши народни инструменти који имају и симболички значај — *џусле* унесени у језик превода дословно или транскрибовани у складу са фонетским системом руског језика. Руски инструмент *џусли* је жичани, трзачки музички инструмент, један од најстаријих руских музичких инструмената, нека врста цитре. Постоји неколико њихових врста различитог облика и са различитим бројем струна, од пет до тридесет. На руском инструменту свира се са обје руке, док је он најчешће положен у крилу водоравно. Овакав инструмент карактеристичан је за руско поднебље. Занимљиво је да музичке инструменте са сличним именима имају скоро сви Словени, а ипак су они доста различити. Називи двију наведених реалија спадају у међујезичке хомониме, или оно што се зове лажним преводиочевим пријатељима. Што се наших *џусала* тиче — оне су за разлику од руског народног инструмента гудачки инструмент и имају само једну струну. Још важнија особина гусала је што је та реалија у српском језику и култури добила симболичко значење. Милана Радић-Дугоњић у чланку *О џревођењу неџреводивоџ* с правом за *џусле* каже да је та ријеч митологема, а да ријечи — дескриптори попут наведене „заузимају више место на скали концепата, док њихови појмовни садржаји попримају обележја архетипова — митологема” [Ристић, Радић-Дугоњић 1999: 241]. Из наведених разлога погрешно је реалију *џусле* уносити у руски текст као *џусли*, не само зато што је ријеч о два различита инструмента, иако оба народна, већ и због културне конотације коју ова реалија има у српском језику и која реципијенту руског превода остаје непозната или замагљена. Сматрамо да би наша реалија могла да се преведе као *џуслы*, чиме би се, прво, нагласила дистинкција између двију реалија, а друго, у фусно-ти би се обавезно дао коментар који би разјаснио културну конотацију коју митологема *џусле* има за нативне говорнике језика.

Занимала нас је лексикографска обрада ових реалија с обзиром на чињеницу да се оне често не наводе у двојезичним рјечницима. У Толстојевом *Срџскохрваџско-руском речнику* реалије *ракија* [Толстој 1970:

502] и *їусле* [Толстој 1970: 78] преведене су дословно *ракија*, а *їршуїа* описно — *койченное мясо, їовяжьє или свиное* [Толстој 1970: 486], *оїанки* имају и дословни превод који је у загради допуњен описом — *оїанки, їросїая кресїѣњанская кожанаая обувь* [Толстој 1970: 342]. Видјели смо да је и Татјана Вирта у превођењу Лалићевог романа примјењивала овај поступак, који није погрешан уколико га у фуснотама прате преводио-чеви коментари у којима се специфична лексика приближава страном читаоцу; у противном, у неким случајевима читалац превода није у могућности да перципира текст у потпуности. Лариса Раздобудко-Човић, као истраживач који се бави питањима транслатологије не само теоретски већ и у пракси (преводила је и преводи на руски језик књижевна дјела, и прозу и поезију) истиче да „код Руса не постоје реалије као што је *ракија* — жестоко пиће од воћа (шљивовица, дудовача, кајсијевача, лозовача). Због тога руска пића *водка* и *самоїон* нису еквиваленти за ова српска пића, па је преводалац стога дужан да руском читаоцу објасни од чега се и како справљају поједине врсте ракије. нпр. ракија — крепкий спиртной напиток из фруктов” [Раздобудко-Човић 2001: 40]. Од етнографизама једино је *качамак* преведен описно са *кукурузная каша*, иако има лексички аналог *мамалїа*.

3.3. Друштвено-политичке реалије превођене су уз помоћ транскрипције и транслитерације (*четїници* — четници, *воївода* — воевода), као и описом или налажењем аналога у језику превода.

4. У лингвокултуролошке јединице спадају и концепти у језичкој слици свијета одређене лингвокултурне заједнице. Лексеме о којима ће бити ријечи представљају одраз лингвокултурних концепата у језичкој слици свијета изворних говорника српског језика, а у руском језику за ове лексеме не постоје стални језички еквиваленти па их са аспекта транслатологије можемо сматрати и *лакунама*. У Лалићевој *Свадби* нашли смо приличан број примјера који потврђују два важна концепта, *род* и *часї*.

4.0. Да је лингвокултурни концепт *род* један од важнијих у језичкој слици свијета претпоставили смо на основу реконструкције фразеолошке грађе (прије свега, идиома, клетви и заклетви) *Горскої вијенца* као прецедентног текста културе, али и епске поезије и дјела С. М. Љубише. Према нашим сазнањима макроконцепт *род* састоји се од неколико микроконцепата: *мушка їава; саморана їава; їраї заїријейи, искоїаїи; сјеме заїријейи, уїријейи; кућу искоїаїи, уїасиїи; свијећу уїасиїи; жалиїи (вољейи) ка сина једноїа* [подробније у Пејановић 2008,

2010]. У ранијој фази нашег истраживања лексички одраз концепта био је по страни, тако да овим радом настављамо допуњавање макроконцепта *род* новим микроконцептима лексемама: *јединац*, *усићелица*, *неројкиња*. Кроз Лалићеву *Свагда* у више контекста налазимо многобројне потврде овога концепта не само на фразеолошком нивоу већ и на лексичком, а у овом раду управо нас интересује вербализација наведеног концепта на лексичком плану.

4.1. Лексему *јединац* није потребно семантизовати у нашој говорној средини, сви изворни говорници знају да се њоме денотира једини мушки потомак у породици. Поменути лексему биљеже сви наши рјечници, и дијалекатски и општи, а њено прво значење у најновијем једнотомном дескриптивном рјечнику семантизовано је на сљедећи начин: 1. *једини син* [Речник СЈ 2007: 503]. Толстојев двојезични српскохрватско-руски рјечник описно семантизује значење наведене лексеме с обзиром на то да она у руском језику нема прави лексички еквивалент: *единственный в семье сын* [Толстој 1970: 194]. Пошто у руском језику нема лексичког еквивалента за овај денотат, можемо констатовати лауну (празно мјесто). Занимљиво је да се у *Свагда* лексема *јединац* појављује више пута, али да сваки пут Лалић њоме описује другог јунака свога романа. У сваком од контекста истиче се важност и искључивост јунака за своју породицу:

(1) Између Рауба и десног довратка капије стоји висок и лијеп на изглед идиот Мајкић, блиски рођак судије Влаховића, доведен овдје по протекцији — да не изгуби главу у борби, јер је *јединац*, а да прима плату, јер је, иначе, код куће, некористан [Лалић 1965: 52].

...близкий родственник судьи Влаховича, которого устроили в тюрьму по протекции — дабы уберечь *единственного сыночка* от передовой... [Вирта 1989: 52].

У наведеном контексту као преводни кореспондент је употрејебљена слободна синтагма *единственный сын* с тим што је с правом лексема *сын* замијењена суфиксалном изведеницом *сыночек* која у овом контексту има додатну нијансу ироније, а она је, како се види, овдје сасвим оправдана. У четири наредна контекста лексема оригинала која има етнокултурну компоненту значења адекватно је преведена на руски језик слободном синтагмом *единственный сын*. Само је у шестом примјеру неадекватно замијењена:

(2) *Јединац* из старе и познате поповске породице из Пријепоља, плавокос, румен и коврчав, тај Милан Мировић, десетак година раније, у Београду, некако се запleo у студентске немире и нечијом грешком привирио у скојевску организацију [Лалић 1965: 67].

Милан Мирович, *единственный сын* приепольског свјешћеника... [Вирта 1989: 63].

(3) Недић је *јединац* Зека Вукова, познатог из балканског рата, човјека који је храбро погинуо с неиспуњеном жељом да бар једном види своје дијете [Лалић 1965: 86].

Недич был *единственным сыном* Зеко Вукова, героя Балканской войны [Вирта 1989: 79].

(4) Неки Богић Рудњак, илгалац који је ухаћен прије два мјесеца по трагу који је остао у плитком мартовском снијегу на подножју Бјеласице, ушуња се у посљедњу ћелију и затвори се у њој. *Јединац* из сиромашне сељачке породице, млад... [Лалић 1965: 144].

Молодой паренъ, *единственный сын* в бедной крестьянской семье [Вирта 1989: 125].

(5) Био је код нас један партијац Иван, а звали смо га по руски Вања — толико смо се надали да ће бити добар комуниста. И био је он добар, на причу и теорију, само брз да побјегне чим намирише опасност. *Јединац*, па га у породици заплашили и уопште неко гадно васпитање му дали [Лалић 1965: 251].

Единственный сын в семье, вот его с детства застращали... [Вирта 1989: 211].

(6) Било је тужно погледати ове одрасле мушкарце, већином плећате, стасите и здраве, храниоце породица, чија ће дјеца бити сирочад под туђим стрејама, или *јединце*, узалудне наде родитеља с чијим животима ће се *ујасиџи оџишиџа* и *развиџи црни барјаци* над сламеним крововима [Лалић 1965: 165].

Грустно было смотреть на этих взрослых мужчин, по большей части плечистых, высоких и сильных, кормильцев семей, чьи дети узнают сиротскую долю в чужом доме, или *единственных сынов*, последнюю надежду родителей, с чьей смертью *потухнуть семейные очаги* и заполощутся чёрные флаги над соломенными кровлями [Вирта 1989: 141—142].

Сви наведени контексти, и посебно посљедњи, свједоче да је син *јединац* био посебна вриједност у породици, било да је она сиромашна сељачка, радничка, свештеничка или имућнија. Смрћу јединца *јаси се оїњишије*, јер према правилима патријархалне заједнице само мушки потомак може да продужи род.

У посљедњем наведеном примјеру експоненти концепта *род* — и лексема *јединци* и идиом *ујасији оїњишије* — неадекватно су преведени. Као што се да примијетити лексема *јединци* преводи се са *единственныи сыны*, што би у обрнутом преводу на српски значило *једини одабрани њредсїавници оїацдине*, док је идиом *ујасији оїњишије* дословно пренесен, па га руски читаоци могу перципирати као пишчеву метафору (а она то није, већ узуални фразеолошки ресурс језика).

Идиом *ујасији оїњишије*, као један од оних којима се концепт *род* одражава на фразеолошком нивоу, сријеће се у роману у још једном контексту. И сáми факат да се идиом понавља доказ је његовог концептуалног статуса:

Само му је синовац, богословац, био комуниста па га Вешковић прошле године заробио и својом руком стријељао, те им *ујасио оїњишије*. Сад тај наш, Заро Горичић му је име, ‘оће да освети синовца и моли ме имам ли какву везу и могу ли наћи кога да му помогне [Лалић 1965: 264].

Только вот племянника его, семинариста и члена партии, в прошлом году захватил Вескович и собственной рукой пристрелил, *угасив их род* [Вирта 1989: 222].

Из наведених контекста јасно се види да је семантика идиома пренесена адекватно на руски, али слободним спојем ријечи, с обзиром на чињеницу да у фразеолошкој слици свијета изворних говорника руског језика не постоји његов фразеолошки еквивалент.

И наредни примјер илустрација је концепта *род* на фразеолошком нивоу, он је посвједочен у виду клетве (у овом контексту шаљиве):

— Еј, — зову га, — Вучеља, Мрчеља, *кућа њи се искојала*, чујеш шта вели Машан [Лалић 1965: 105]?

— Еј ты, — теребили они его, — Вучеля, Мрчеля, или как тебя там зовут, слышишь что тебе Машан говорит [Вирта 1989: 95]?

Клетва *кућа њи се искојала* у преводу је изостављена, а умјесто ње унесена је реченица које нема у оригиналу: *или как ѡебѧ ѡам зовуѡи (или како се оно зваше)*, која је очигледно настала као посљедица неразуми-

јевања не само изворне клетве већ и игре ријечима засноване на личном имену јунака романа *Вучеља*. Псеудоантропоними типа *Мрчеља*, у народним говорима изводе се и од других имена уп: *Рагосав (и) Јагосав, Марица (и) Јадица*. Ми их доводимо у везу са узречицама (*не*) *мрчио се = јадан (не) био*. Узречице синоними (*не*) *мрчио се = јадан (не) био* немају денотативно значење већ само прагматичко, у овом контексту изражавају негативан став говорника — иронију и подсмјих. Из наведених је разлога анализирани контекст остао „непрочитан”, а превод само дјелимично тачан.

4.2. Остаци патријархалних племенских односа наше домовине, значај родбинских и породичних веза, који и данас осим несумњиво позитивних имају и неке негативне друштвене аспекте, директно се одражавају и чувају у језику. Потврду концепта *род* видимо и кроз разгранате називе сродничких односа: *сѝриц, ујак, ѡеѡак, синовац, браѡанић, сесѡрић, сѡрина, ујна, ѡеѡка, синовица, браѡанична, сесѡрична*. Набројане лексеме такође немају праве лексичке еквиваленте у многим језицима. У руском језику за сва три прва набројана појма као преводни аналог служи лексема *дядя*, која осим што служи као заједнички преводни кореспондент за три денотата *сѝриц, ујак, ѡеѡак* значи и *чи-ко*. Слично за женске сроднике *сѡрина, ујна, ѡеѡка* у руском језику има један кореспондент — *тѡтя*, која осим тога значи и *ѡеѡа*. За три наша денотата: *синовац, браѡанић, сесѡрић/синовица, браѡанична, сесѡрична* руски аналог је *племянник/племянница*.

4.3. Потврђује концепт *род* и лексема *усиђелица* са негативном конотацијом ‘жена која се није удала тј. није на свијет донијела потомство’, у роману је посвједочена њена изведеница *усјеђеличина* у којој се суфиксом *-ин* са пејоративним значењем још више истиче степен негативне конотације. Лексема *нероѡкиња* такође негативно маркира жену која није у стању да донесе на свијет потомство, ни она нема прави лексички еквивалент у руском језику. Лексикографски извори преводе је описно придјевима: *бесплодная, неродящая* [Толстој 1970: 304], а у преводу је замијењена слободном синтагмом ријечи *бесплодная женщина*:

Вративши се из заробљеништва, одмах се оженио *нероѡкињом*, а послије се посвађао с поповима и протама, и са сѡмим владиком на Цетињу, разводећи се самовољно са женом која није могла да му пружи пород и женећи се без црквеног благослова другом која се у том погледу показала неисцрпна [Лалић 1965: 74].

Вернувшись из плена, учитель немедленно женился на *бесплодной женщине*, а потом перессорился со священниками и

протоиереями и даже со самим владыкой в Цетине, самовольно разведясь, с женой которая не могла продолжить его род, и взяв вторую супругу (без церковного на то благословения), возможности которой в этом отношении оказались поистине неистощимыми [Вирта 1989: 69].

Није само жена била подвргнута прикривеној или отвореној осуди због немогућности да оствари главну своју улогу у патријархалној заједници — да продужи род. Неблагонаклоно је гледано и на мушкарца који то није у стању. Ипак тај негативни однос колектива није вербализован у језику експлицитно, можда и зато што за мушкарца то није био једини задатак у патријархалној заједници, у којој је он могао да се оствари и као ратник и јунак. Наведени контекст одражава концепт *род* кроз осуду мушкарца који није испунио једну од главних обавеза у патријархалној заједници:

Стар си човјек, имаш преко педесет, а можда си тапалаком од капице и шесету додирнуо; и за све то вријеме ти *не би у сѣању чак ни дијетије у жени да најравиш*, а не шта друго. Само си цабе јео љеб, баљежио под собом и примао државну плату [Лалић 1965: 63].

Старый ты, за пятьдесят перевалило, ещё немного — и шестьдесят стукнет, а за всю свою жизнь *не смой даже ребёнка женщины сделатьь*. [Вирта 1989: 61].

У концепт *род* улазе и лексеме *брајисѣиво*, која је више пута посвједочена у роману, *брајисѣивеник*, *одивих*. Ниједна од њих нема сталне лексичке еквиваленте па се описно преводе на руски језик.

5. Да зооними чак и у блискосродним језицима развијају различите културне конотације и да се усљед тога могу појавити као преводилачки проблем, писали смо поводом устаљених поређења руског и српског језика са компонентама кукавица и кукушка [Пејановић 2006, Пејанович 2007]. Проблеме сличне природе изазива и различита етнокултурна маркираност фолклорних сталних епитета двају упоређиваних језика мрки вук и серый волк [Пејанович 2008], а која је у одређеној мјери узрокована различитом културном конотацијом зоонима вук у руском и српском језику. Интересантан доказ наведених редова проналазимо и у роману *Свадба* у коме преводилац метафорично употријебљену лексему вукови из оригинала потпуно изоставља у преводу на мјесту гдје

писац на њој, да тако кажемо, инсистира, јер управо њоме постиже сажети максимум семантичког садржаја и експресије, када његов јунак затворски жандар најопасније затворенике издваја у посебну групу коју назива вукови. И сâм Лалић даље у контексту кроз мисли јунака описује те затворенике као најспособније, најхрабрије, оне са којима треба бити на опрезу. Преводилица Татјана Вирта вјероватно није разумјела културну конотацију зоонима *вук*, која је у оригиналу изразито позитивна или није могла наћи адекватан преводни аналог па је прибјегла нултом преводу, тј. потпуно је изоставила у преводу на руски чиме није толико нарушила смисаону раван превода колико стилистичку и прагматичку, јер овим поступком потире експресивност коју Лалић њеном употребом постиже. Наводимо дужи пасус у оригиналу и преводу:

У његовом списку биле су само три ознаке: „природни комунисти”, већином сиромашни сељаци, нешто занатлија и шумских радника које је рат затекао у овом горовитом крају; затим „организовани и начитани”, углавном ђаци или студенти, и, најзад, „окорјели” — којих је најмање било и од којих ниједан није дуже живио у затвору. Међутим, списак је направљен по наређењу, а Анчић је у глави водио једну посебну картотеку у којој је под ознаком „*вукови*” уписивао велики број људи из све три категорије — *жилавих и сïособних да ударе на оштар нож и ухватие за врело ïвожђе, да савладају сïражаре и ïрескоче зиг*. Према њима је био опрезан, чак и онда кад су оковани [Лалић 1965: 49].

В списках Анчича существовало три пометы: „прирожденные коммунисты” это были главным образом крестьяне-бедняки, реже ремесленники и лесорубы, которых война застигла в здешних горах; затем шли „организованные и грамотные”, и, наконец, „закоренелые” — последних было меньшинство, и ни один из них не засиживался долго в тюрьме. Этот список был составлен по приказанию свыше, но кроме того, Анчич в уме вел особую картотеку, в которую путём строжайшего отбора была включена большая группа узников из всех трёх категорий — это были люди жилистые, готовые кинутся на штык, схватится за кусок раскалённого железа, смять караульных и перескочить через ограду. [Вирта 1989: 48].

На различиту културну конотацију зоонима *вук* указали смо у студији о сталним епитетима као етнокултурним маркерима: „Причина этому различные коннотации ФЕ сопоставляемых языков. „В русской

поэтической традиции постоянный эпитет, характеризующий внешний образ волка, — „серый” — часто раскрывает его внутреннюю суть: хитрость, коварство, свирепость. Так, в пословице „Волк каждый год линяет, а все сер бывает” речь идет о постоянстве хищной природы волка. Волк — излюбленный герой русских волшебных и бытовых сказок. В них часто подчеркивается уже не жестокость и свирепость волка, а его простодушие, глупость и бескорыстность”¹². В сербском же языке подчеркиваются совсем иные черты: не свирепость, а ум, не жестокость, а постоянство характера и отвага. В сербской картине мира не может быть и речи о простодушии или глупости волка. Таким образом, несмотря на общие черты волка в славянской мифологии, в сербском языке, в отличие от русского, проявляются и сохраняются следы почитания волка как тотема, священного предка, покровителя людей из своего племени, о чем свидетельствует и сербское имя собственное *Вук*, которое обыгрывается во втором примере поэмы. Как иллюстрацию приведем несколько цитат из произведений выдающегося сербского историка религии В. Чайкановича: „Нама је из старе књижевности сачуван један каталог народа, у коме је сваки народ везан за понеку животињу, изједначен с њом. Каталог који је сачуван у више рукописа [...] и према томе извесно био јако популаран, има извештан симболичан карактер, и у томе погледу био би близак средњовековном Физиологу. [...] За Србина се нпр. каже да је вук, и то је сасвим на свом месту, утолико што је вук митски сродник и предак Србинов, уопште митски представник српског народа”¹⁴. [...]. Неретки трагови овог празноверја сачували су се како у народним причама и песмама, тако и у свакодневном језику и говору”¹⁵ [Пеянович 2008].

6. Превод романа *Свадба* Татјане Вирте, који глобално сматрамо успешним, ипак није остао без појединих случајева неадекватног превођења за шта су главни разлози били неподударане језичких слика свијета језика оригинала и превода, а у овом су раду представљени само неки од многобројних примјера.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- [1] Верещагин, Костомаров 1990: Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. *Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного*. Москва, 1990.
- [2] Верещагин, Костомаров 2005: Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. *Язык и культура. Три лингвострановедческие концепции: лексического фона, речемыслительных тактик и сапиентемы*. Москва, 2005.
- [3] Вирта 1989: Михаило Лалич. Сочинения в трех томах. Том первый. *Свадьба*. [Перевод Т. Вирты]. Москва, 1989.
- [4] Влахов, Флорин 1986: С. Влахов, С. Флорин. *Непереводимое в переводе*. 2-е изд., испр. и доп. Москва, 1986.
- [5] Ивановић 1976: Радомир Ивановић. *Усмено сѝваралашѝтво у роману Михаила Лалића (На ѝримеу романа Хајка) / Радомир Ивановић*. — Научни састанак слаviste у Вукове дане (Београд — Тршић — Нови Сад, 12–18. IX 1976): Реферати и саопштења. [Књ.] 6, св. 2. Београд: МСЦ, 1977, с. 332
- [6] Лалић 1965: Михаило Лалић. *Свадба*. Београд, 1965.
- [7] Маројевић 1979: Радмило Маројевић. *Фолклорни елементи у сѝрукѝтури књижевної дела и ѝроблеми ѝиховой ѝревођења*. Преводна књижевност. Зборник радова Петих београдских преводилачких сусрета (6–9. децембар 1979). Београд: Удружење књижевних преводилаца Србије, 1980, с. 109–114.
- [8] Маројевић 1980: Радмило Маројевић. *Национални колорит изворника и ауѝорова сѝваралачка индивидуалности као ѝреводилачки ѝроблеми. Лалићева „Хајка” у руском ѝреводу*. Мостови, Београд, 1980, XI, св. 1 (41), с. 2–16.
- [9] Пејановић 2006: Ана Пејановић. *Усѝаљена ѝоређења као ѝреводилачки ѝроблем (руска ѝреводи Горскої вијенца)* — Студије српске и словенске. Серија I. Српски језик, Београд, 2006, књ. XI, св. 1–2, с. 407–414.
- [10] Пеянович 2007: Анна Пеянович. *Устойчивые сравнения как переводческая проблема*. — Материалы XXXVI Международной филологической конференции. Вып. 19: Фразеология в тексте и словаре. 12–17 марта 2007 г. Санкт-Петербург, 2007, s. 109–115.
- [11] Пејановић 2008: Ана Пејановић. *Еѝнокулѝурни концепѝи род у Горском вијенцу*. — Славистика, Београд, 2008, књ. XII, с. 298–308.
- [12] Пеянович 2008: Анна Пеянович. *Постоянные эпитеты как этнокультурные маркеры и их фразеологическая транспозиция (теоретический и переводческий аспекты)*. — Научные доклады высшей школы. Филологические науки, Москва, 2008, № 6, s. 89–98.
- [13] Пејановић 2010: Ана Пејановић. *Фразеологија Горскої вијенца. Фразеолошки жанрови. Културни концепѝии. Руски ѝреводи*. Монографија, ЦАНУ. Подгорица, 2010.
- [14] Раздобудко-Човић 2001: Лариса Раздобудко-Човић. *Руско-срѝска комиарашивна исѝраживања*. Београд, 2001.
- [15] Речник СЈ 2007: *Речник срѝскоїа језика*. [Израдили Милица Вујанић и др.; редиговао и уредио Мирослав Николић]. Нови Сад, 2007.
- [16] Ристић, Радић-Дугоњић 1999: Стана Ристић, Милана Радић-Дугоњић. *Реч. Сми-сао. Сазнање (сѝудија из лексичке семантике)*. Београд, 1999.
- [17] Толстој 1970: *Сербскохорватско-русский словарь*. Составил Н. И. Толстой. Издание третье, исправленное и дополненное. Москва, 1970.

Анна Б. ПЕЈАНОВИЧ

РОМАН «СВАДЬБА» М. ЛАЛИЧА НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

Резюме

В настоящей статье рассматриваются проблемы перевода романа «Свадьба» М. Лалича на русский язык. Автором в первую очередь анализируется переводческий подход к подаче лингвокультурологического материала в переводе на близкородственный славянский язык. Предметом анализа являются лексемы, входящие в один из важнейших лингвокультурных концептов в языковой картине мира носителей сербского языка «род», такие как: *јединац*, *усићелица*, *нероткиња*, а также метафоры, наделены различной культурной коннотацией в сопоставляемых языках.

Языковые единицы, в которых содержится культурная коннотация, на русский язык чаще всего переводились описательно, буквально или дословно, нередко и опускались (нулевой перевод).

Ключевые слова: реалия, лакуна, лингвокультурологическая единица, культурная коннотация, этнокультурные концепты, описательный перевод, буквальный перевод, дословный перевод, нулевой перевод